

Nr 47

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bidragsförskott, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 70, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om bidragsförskott,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 8 kap. 6 § och 9 kap. 1 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Propositionen har, såvitt angår de därvid fogade lagförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt har propositionen hänvisats till statsutskottet.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

- 1) de likalydande motionerna nr 723 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric, m. fl.* och nr 883 i andra kammaren av fru *Holmqvist m. fl.*,
- 2) de likalydande motionerna nr 726 i första kammaren av herr *Adolfsson* och nr 889 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*,
- 3) de likalydande motionerna nr 727 i första kammaren av herr *Sveiningsson* samt nr 888 i andra kammaren av herr *Nordstrandh* och fru *Kristensson*,
- 4) motionen nr 884 i andra kammaren av fru *Svensson m. fl.*, samt
- 5) motionen nr 885 i andra kammaren av fru *Svensson m. fl.*

De vid propositionen fogade författningsförslagen är av följande lydelse.

Förslag
till
L a g
om bidragsförskott

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Tillkommer vårdnaden om barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, endast en av föräldrarna eller står barnet icke under föräldrarnas vårdnad, utgår enligt vad nedan stadgas av allmänna medel bidragsförskott till barnet i förhållande till fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet.

Utan hinder av att barnet saknar svenskt medborgarskap, må bidragsförskott utgå, därest vårdnadshavaren är svensk medborgare och bosatt i riket.

Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, benämnes i denna lag underhållsskyldig.

I fråga om adoptivbarn avses i denna lag med barnets föräldrar adoptanten. Är barn adopterat av makar eller har ena maken adopterat den andres barn, anses barnet såsom deras gemensamma.

2 §.

Bidragsförskott utgår icke därest

- a) barnet bor tillsammans med den underhållsskyldige;
- b) det föreligger grundad anledning antaga att den underhållsskyldige i vederbörlig ordning betalar fastställt underhållsbidrag icke understigande vad som skulle utgå i bidragsförskott enligt 4 § första och andra styckena;
- c) det finnes uppenbart att den underhållsskyldige annorledes sörjt eller sörjer för att barnet erhåller motsvarande underhåll;
- d) den underhållsskyldige gentemot barn utom äktenskap enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla; eller
- e) vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt.

3 §.

Bidragsförskott utgår från och med den månad, varunder rätt därtill inträtt, dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden

Bidragsförskott utgår till och med den månad, varunder barnet fyllt sexton år eller rätten till förskott eljest upphört.

4 §.

Bidragsförskott utgör för år räknat tjugofem procent av det i 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring omförmälda basbeloppet.

Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, utgör dock bidragsförskottet i förra fallet, i förhållande till varje underhållsskyldig, sjutton och en halv och i senare fallet tio procent av basbeloppet.

Föreligger grundad anledning antaga att fastställt underhållsbidrag betalas i vederbörlig ordning, utgör bidragsförskottet skillnaden mellan förskottsbelopp enligt första eller andra stycket samt underhållsbidragets belopp.

Bidragsförskott utgår ej med högre belopp än underhållsbidraget, därest vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidraget höjt.

5 §.

Fråga om bidragsförskott prövas av barnavårdsnämnden i den kommun där vårdnadshavaren är mantalsskriven eller, om sådan mantalsskrivningsort ej finnes, av barnavårdsnämnden i den kommun där barnet är bosatt.

6 §.

Den som önskar erhålla bidragsförskott eller vill komma i åtnjutande av högre förskott skall göra ansökan därom. Ansökan göres av vårdnadshavaren, särskilt förordnad förmyndare eller barnavårdsman för barnet.

Ansökan skall innehålla nödiga upplysningar för bedömning av barnets rätt till bidragsförskott ävensom en av sökanden på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. Är sökanden ur stånd att själv avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med förhållandena förtrogna personer. Därest underhållsbidrag fastställts för barnet, skall domstols beslut eller annan handling, som kan ligga till grund för indrivning av bidraget, i huvudskrift eller bestyrkt avskrift fogas vid ansökningen, såframt dessa handlingar ej eljest äro tillgängliga för barnavårdsnämnden.

7 §.

Sedan bidragsförskott sökts skall, under förutsättning att den underhållsskyldiges vistelseort är känd eller kan utrönas, omedelbart till honom av-

sändas meddelande om ansökningen med föreläggande att, därest han har något att anföra i anledning av ansökningen, inom viss kort tid muntligen eller skriftligen yttra sig. I meddelandet skall tillika lämnas underrättelse om stadgandena i 2 § b) och c) samt 4 § tredje stycket.

När barnavårdsnämnden meddelat beslut i ärendet, skall beslutet skriftligen delgivas dels sökanden och, om denne är annan än vårdnadshavaren, jämväl vårdnadshavaren, dels den underhållsskyldige. Har förskott beviljats, skall därvid underrättelse lämnas sökanden och vårdnadshavaren om stadgandena i 12 och 13 §§ samt, i annat fall än som avses i 4 § tredje stycket, den underhållsskyldige om stadgandet i 16 § första stycket.

8 §.

Bidragförskott utgives förskottsvis för månad.

Vid beräkningen av bidragförskott för månad skall det årliga belopp, från vilket beräkningen utgår, avrundas till närmast lägre hela krontal, som är jämnt delbart med tolv. Är årsbeloppet lägre än sextio kronor, bortfaller bidragförskottet för den månad beräkningen avser.

I den mån bidragförskott svarar mot fastställt underhållsbidrag skall från förskott för viss månad avdragas på samma tid belöpande bidragsbelopp, som den underhållsskyldige må hava erlagt innan han erhållit underrättelse enligt 7 § andra stycket.

Åtnjuter barn under hel månad på statens bekostnad vård på anstalt eller eljest kost och bostad, må bidragförskott ej utgå för den månaden; dock må förskott utgå för tid då barnet är inackorderat vid nomadskola.

Har bidragförskott ej lyfts före utgången av året näst efter det, under vilket förskottet förfallit till betalning, skall förskottet vara förverkat.

9 §.

Bidragförskott utbetalas till vårdnadshavaren. I fråga om fosterbarn eller barn, som eljest fostras i annat enskilt hem än vårdnadshavarens, skall dock bidragförskottet utbetalas till den, hos vilken barnet fostras, såframt ej barnavårdsnämnden annorlunda förordnar.

Finnes någon, till vilken bidragförskott enligt första stycket skall utbetalas, icke vara skickad att handhava förskottet, må barnavårdsnämnden förordna, att förskottet i stället skall utbetalas till barnavårdsman för barnet eller annan lämplig person. Nämnden må ock, då synnerliga skäl äro därtill, själv omhändertaga bidragförskottet för att användas för barnets bästa.

Åtnjuter barn, till vilket bidragförskott utgår, i annat fall än som avses i 8 § fjärde stycket, under hel månad vård på anstalt eller eljest vård på allmän bekostnad, äger den som driver anstalten eller det kommunala organ som svarar för vårdkostnaden att, i den mån Konungen så förordnar, uppbära så stor del av bidragförskott för månaden som svarar mot vårdkostnaden.

Det bidragförskottsbelopp som först förfaller till betalning efter beslut

om förskott må, där barnet under den tid å vilken förskottsbeloppet belöper i väsentlig mån erhållit sin försörjning av allmänna medel, till den del beloppet motsvarar vad den myndighet som tillhandahållit försörjningen visar sig hava för nämnda tid utgivit för barnets försörjning uppbäras av myndigheten.

10 §.

Bidragsförskott skall, med iakttagande av vad nedan stadgas, utgivas av den barnavårdsnämnd, som enligt 5 § har att pröva fråga om bidragsförskott för barnet.

Erhåller barnavårdsnämnd, som utger bidragsförskott, kännedom om att sådan förändring inträffat, att fråga om bidragsförskott för barnet skall prövas av annan barnavårdsnämnd, åligger det den förra barnavårdsnämnden att underrätta den senare och i samband därmed översända till ärendet hörande handlingar. Den förra nämndens skyldighet att utgiva förskott upphör icke förrän från och med andra månaden efter den, under vilken handlingarna översänts.

11 §.

Det åligger barnavårdsnämnd, som utger bidragsförskott, att besluta om indragning av förskottet, därest förutsättningarna för utgivande av förskott icke längre föreligga; dock erfordras ej sådant beslut såframt bidragsförskott skall upphöra att utgå på den grund att barnet fyllt sexton år eller avlidit. Nämnden skall jämväl besluta om nedsättning av bidragsförskott, när bestämmelserna i denna lag föranleda därtill.

Om barnet upphört att vara svensk medborgare eller bosatt i riket, må nämnden utan hinder därav besluta, att barnet i fortsättningen skall åtnjuta bidragsförskott, därest det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå såsom oskäligt att indraga förskottet.

Beslut om indragning eller nedsättning av bidragsförskott skall skriftligen delgivas vårdnadshavaren, särskilt förordnad förmyndare och barnavårdsman för barnet samt den underhållsskyldige.

12 §.

Vårdnadshavaren, särskilt förordnad förmyndare och barnavårdsman för barnet äro skyldiga att ofördröjligen till den barnavårdsnämnd, som utger bidragsförskottet, anmäla

- a) om barnet avlidit;
- b) om barnet eller, i fall som avses i 1 § andra stycket, vårdnadshavaren upphört att vara svensk medborgare eller bosatt i riket;
- c) om barnet adopterats;
- d) om barnet flyttat samman med den underhållsskyldige;

e) om barnet erhållit barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring;

f) om vårdnadshavarens mantalsskrivningsort ändrats eller barnet blivit bosatt i annan kommun;

g) om barnet intagits på anstalt;

h) om underhållsbidrag fastställts för barnet eller fastställt underhållsbidrag ändrats; samt

i) om den underhållsskyldige betalat på förskottet belöpande underhållsbidrag till vårdnadshavaren eller med dennes vetskap till annan än barnavårdsnämnden.

13 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom åliggande anmälningsskyldighet eller annorledes förorsakat att bidragsförskott utgått obehörigen eller med för högt belopp, eller har någon eljest obehörigen eller med för högt belopp uppburit bidragsförskott och har han skäligen bort inse detta, skall återbetalning ske av vad för mycket utbetalats, där ej länsstyrelsen finner anledning att helt eller delvis eftergiva återbetalningsskyldighet.

Har återbetalningsskyldighet ålagts någon enligt första stycket, må vid senare utbetalning till honom i avräkning å vad för mycket utgått innehållas skäligt belopp.

14 §.

Fordran å bidragsförskott, som inestår hos barnavårdsnämnd, må ej tagas i mät för gäld. Rätt till bidragsförskott må ej överlåtas, innan förskottet är tillgängligt för lyftning.

15 §.

I den mån bidragsförskott svarar mot fastställt underhållsbidrag inträder den barnavårdsnämnd, som utgivit förskottet, på vederbörande kommuns vägnar i barnets rätt till underhållsbidrag gentemot den underhållsskyldige.

16 §.

Sedan den underhållsskyldige erhållit underrättelse enligt 7 § andra stycket, skall han, så länge bidragsförskott utgår, till den barnavårdsnämnd, som utgiver förskottet, erlagga fastställt underhållsbidrag, som belöper å förskottet, allteftersom underhållsbidraget förfaller till betalning. Gentemot barnavårdsnämnden må icke åberopas betalning av underhållsbidrag, som erlagts annorledes än nu sagts.

Överstiger belopp, som under viss månad inbetalas till barnavårdsnämnd, det bidragsförskott eller, om fastställt underhållsbidrag är lägre än förskott-

tet, det underhållsbidrag, som belöper på månaden, skall det överskjutande beloppet fördelas så, att barnets fordran för oguldna underhållsbidrag har företräde framför det allmännas fordran för utgivna bidragsförskott.

17 §.

Det ankommer på barnavårdsnämnden att, där ej den underhållsskyldige efter förmåga fullgör den honom enligt 16 § första stycket åvilande betalningsskyldigheten, utan dröjsmål vidtaga erforderliga åtgärder för fordringens indrivande.

Barnavårdsnämnden bör bereda den, som äger föra talan för barnet, tillfälle att i samband med återkrävande av bidragsförskott utkräva den del av oguldna underhållsbidrag, som må överskjuta bidragsförskottets belopp.

18 §.

Länsstyrelsen äger på framställning av barnavårdsnämnden eller den underhållsskyldige, om särskilda skäl äro därtill, besluta att återkrav gentemot den underhållsskyldige för det allmännas räkning skall eftergivnas.

19 §.

Barnavårdsnämnden äger erhålla polismyndighetens biträde för efterforskande av underhållsskyldig, hos vilken nämnden har fordran på grund av utgivet bidragsförskott, ävensom för verkställande av utredning rörande den underhållsskyldiges förmåga att återgälda förskottet.

Vad i 95 och 96 §§ barnavårdslagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande ärenden om bidragsförskott.

20 §.

Utgift för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, till tre fjärdedelar av statsverket och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd utgivit förskottet.

Gottgörelse av statsverket för utgivna bidragsförskott beviljas och utbetalas av länsstyrelsen på ansökan av barnavårdsnämnden. Sådan ansökan, avseende bidragsförskott för visst kalenderår, skall göras före utgången av juni månad påföljande år. När skäl äro därtill, må dock ansökan upptagas till prövning, ändå att den göres senare. Finner länsstyrelsen så ej böra ske, skall frågan härom underställas Konungen.

Har barnavårdsnämnd utgivit bidragsförskott i strid mot bestämmelserna i denna lag eller icke fullgjort vad skäligen får anses hava ålegat nämnden för indrivning av underhållsbidraget, äger länsstyrelsen besluta, att gottgörelse från statsverket ej skall utgå eller att redan uppburet belopp skall återbetalas.

21 §.

Har barnavårdsnämnden, efter det nämnden sökt gottgörelse av statsverket för visst bidragsförskott, av underhållsskyldig uppburit ersättning för förskottet, åligger det nämnden att i samband med den ansökan om gottgörelse för utgivna bidragsförskott, som näst därefter göres, till statsverket redovisa tre fjärdedelar av den uppburna ersättningen, dock högst vad nämnden uppburit i gottgörelse av statsverket för bidragsförskottet.

22 §.

Talan mot beslut av barnavårdsnämnd i ärende enligt denna lag föres genom besvär hos länsstyrelsen.

Mot länsstyrelsens beslut föres talan genom besvär hos Konungen.

23 §.

Varje länsstyrelse skall inom sitt län noga följa barnavårdsnämndernas verksamhet enligt denna lag samt tillse, att verksamheten ordnas och handhaves ändamålsenligt.

Socialstyrelsen har att följa barnavårdsnämndernas verksamhet enligt denna lag samt att genom råd och anvisningar verka för att den ordnas och utvecklas ändamålsenligt.

24 §.

Konungen äger träffa överenskommelse med främmande makt angående utsträckt tillämpning av denna lag ävensom förordna, att barn, som icke någonstades äger medborgarskap eller, ehuru det äger medborgarskap, är politisk flykting, skall äga samma rätt till bidragsförskott som svenskt barn.

25 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av socialstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1964, då bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) och lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag upphöra att gälla.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses eljest däri stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Äldre bestämmelser skola alltjämt gälla beträffande bidragsförskott och utfyllnadsbidrag för tid före den 1 juli 1964.

De ytterligare föreskrifter, som må vara erforderliga i samband med införandet av denna lag, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av socialstyrelsen.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 8 kap. 6 § och 9 kap. 1 § lagen den 25 maj 1962
(nr 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 8 kap. 6 § och 9 kap. 1 § lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 kap.

6 §.

Barnpension utgör för år räknat tjugufem procent av basbeloppet. För barn, vars båda föräldrar avlidit, samt för barn utom äktenskap, som fyllt tre år och beträffande vilket faderskapet ej fastställts, utgör dock barnpensionen trettiofem procent av basbeloppet.

Barnpension utgör för år räknat tjugufem procent av basbeloppet. För barn, vars båda föräldrar avlidit, utgör dock barnpensionen trettiofem procent av basbeloppet.

9 kap.

1 §.

Till ålderspension eller förtidspension utgår barn tillägg för varje barn under sexton år till försäkrad eller försäkrads hustru, där est den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Barntillägg enligt vad nu sagts utgives ej till ålderspension, som den försäkrade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller sextiosju år, eller till pension, som tillkommer gift kvinna. *Ej heller utgår barntillägg för barn, som är berättigat till pension enligt denna lag.*

Till ålderspension eller förtidspension utgår barn tillägg för varje barn under sexton år till försäkrad eller försäkrads hustru, där est den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Barntillägg enligt vad nu sagts utgives ej till ålderspension, som den försäkrade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller sextiosju år, eller till pension, som tillkommer gift kvinna.

(Nuvarande lydelse)

Barntillägg till ålderspension eller hel förtidspension utgör för år räknat tjugufem procent av basbeloppet. Utgår enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägg till hel förtidspension.

(Föreslagen lydelse)

Barntillägg till ålderspension eller hel förtidspension utgör för år räknat tjugufem procent eller, om barnet är berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 §, tio procent av basbeloppet. Utgår enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägg till hel förtidspension.

Atnjuter den — — — — — halva basbeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1964.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag

Härigenom förordnas, att 12 § lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***12 §.**

Har någon — — — — — sådan återbetalningsskyldighet.

Har återbetalningsskyldighet ålagts någon enligt första stycket, må vid senare utbetalning till honom i avräkning å vad för mycket utgått innehållas skäligt belopp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1964.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om bidragsförskott, som fr. o. m. den 1 juli 1964 skall ersätta den nu gällande bidragsförskottslagen och lagen om utfyllnad av vissa underhållsbidrag. Förslaget innebär ett väsentligt förbättrat skydd till frångilda makars och ogifta mödrars barn. Dessa barn garanteras oberoende av om underhållsbidrag fastställts och utan begränsning till det fastställda bidragets storlek ett generellt underhåll, som i princip motsvarar 25 procent av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring eller med nuvarande basbelopp 1 200 kr. om året.

Stödet skall utgå som bidragsförskott, om den underhållsskyldige inte betalar det garanterade beloppet. Betalar den underhållsskyldige fastställt underhållsbidrag, som uppgår till lägre belopp än bidragsförskottet, tillförsäkras barnet skillnaden mellan förskottets belopp och underhållsbidraget.

För utomäktenskapliga barn utan känd fader slopas den nuvarande begränsningen, att bidragsförskott i sådant fall utgår först sedan barnet fyllt tre år.

Administrationn av bidragsförskotten skall liksom hittills handhas av barnavårdsnämnderna, men administrationen underlättas på olika sätt. Bl. a. slopas det s. k. omsökningförfarandet.

Liksom f. n. skall det åligga den underhållsskyldige att till den barnavårdsnämnd som utger förskottet betala så stor del av fastställt underhållsbidrag som svarar mot det utgivna förskottet.

De nya bidragsförskottsreglerna beräknas bli tillämpliga på omkring 117 000 barn, en ökning med omkring 37 000 barn.

I likhet med vad nu gäller skall kostnaderna för bidragsförskotten, efter avdrag av vad som inbetalas av de underhållsskyldiga, bestridas till tre fjärdedelar av staten och en fjärdedel av kommunerna.

Det allmännas kostnader för bidragsförskotten uppskattas för budgetåret 1964/65 till omkring 85 milj. kr., vilket innebär en ökning med omkring 45 milj. kr. Statens andel i kostnaderna uppskattas till omkring 64 milj. kr. och kommunernas andel till omkring 21 milj. kr.

På grund av att statens andel i kostnaderna betalas till kommunerna i efterskott, beräknas de ökade kostnaderna för bidragsförskotten inte eller endast i ringa mån komma att påverka statens utgifter för budgetåret 1964/65.

I propositionen föreslås, att riksdagen för budgetåret 1964/65 till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott och utfyllnadsbidrag beviljar ett förslagsanslag å 31 milj. kr.

Av propositionen redovisas här endast vad föredragande statsrådet anfört i sin allmänna motivering. Beträffande övriga delar av propositionen, såsom redogörelserna för gällande rätt, för socialpolitiska kommitténs förslag och remissyttrandena däröver, föredragandens specialmotivering även om den vid propositionen fogade bilagan, hänvisas till propositionen.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 723 och II: 883* har hemställts »att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 70 måtte besluta,

dels att 20 § första stycket förslaget till ny bidragsförskottslag skall er- hålla följande lydelse:

’Utgift för bidragsförskott bestrides till 55 procent av statsverket och till 45 procent av den kommun, vars barnavårdsnämnd utgivit förskottet.’

dels att 20 § sista stycket skall erhålla följande lydelse:

’Har barnavårdsnämnd utgivit bidragsförskott i strid mot bestämmel- serna i denna lag, äger länsstyrelsen besluta, att gottgörelse från statsver- ket ej skall utgå eller att redan uppburet belopp skall återbetalas.’

dels ock att 21 § förslaget till ny bidragsförskottslag i sin helhet skall utgå».

I *motionerna I: 726 och II: 889* har hemställts »att riksdagen beslutar bi- falla prop. nr 70 med ändring av paragraferna 3, 20 och 21 samt att utskot- tet utarbetar en förändrad lydelse av nämnda paragrafer i enlighet med de ändringar som föreslagits av oss i fråga om åldersgräns och finansierings- bestämmelser».

I *motionerna I: 727 och II: 888* har hemställts,

»a) att riksdagen måtte besluta att bidragsförskottet för barn födda u. ä., där faderskapet ej är fastställt, omsökes varje år till dess barnet fyllt tre år eller faderskapsfrågan slutgiltigt prövats,

b) att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författ- ningsändringar».

I *motionen II: 884* har hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att 1962 års utredning om rättegångshjälp måtte er- hålla sådana tilläggsdirektiv att den av oss väckta frågan blir föremål för behandling inom utredningen».

I *motionen II: 885* har hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av fördelningen mellan stat och kom- mun av kostnaderna för bidragsförskotten».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna II: 883, II: 889, II: 888, II: 884 och II: 885*.

Föredraganden

Föredraganden, statsrådet Lindström, har anfört:

»Samhällets stöd till de ofullständiga familjerna — barnfamiljer i vilka endast den ene av föräldrarna ingår — har utbyggt genom en rad sociala reformer, som tagit sikte på såväl ekonomiska som andra stödåtgärder. Innan jag går in på de aktuella förslagen vill jag i korthet erinra om vad

som under senare åren gjorts och vad som f. n. planeras för att direkt eller indirekt tillgodose de ofullständiga familjernas behov av stöd. I första hand bör nämnas omdaningen av socialförsäkringarna, vilken medfört väsentligt förbättrade änke- och barnpensioner och ett förstärkt skydd till blivande och nyblivna mödrar. Vidare har vid olika tillfällen en generell uppräknings gjorts av underhållsbidragen med hänsyn till penningvärdeförändringen. I syfte att underlätta de ofullständiga familjernas situation har i skattelagstiftningen medgivits vissa lättnader för ensamstående skattskyldiga med barn. Förbättringar har genomförts beträffande familjebostadsbidragen med verkan fr. o. m. detta år. För ensamstående försörjares möjligheter till förvärvsarbete har de senare årens utveckling på arbetsmarknaden och de arbetsmarknadspolitiska stödåtgärderna varit av betydelse. Slutligen kan nämnas att statsmakterna på förslag av familjebereidningen beslutat om väsentligt höjda statsbidrag till barnstugorna.

Utöver det stöd till de ofullständiga familjerna som sålunda genomförts planeras ytterligare åtgärder. Flera utredningsorgan är sysselsatta med att behandla frågor som mer eller mindre har betydelse för dessa familjer. Familjerättskommittén behandlar frågan om utomäktenskapliga barns arvsrätt. Pensionsförsäkringskommittén prövar bl. a. frågan om frånskild kvinnas rätt till pension efter den förutvarande makens död. På bostadsområdet pågår utredningar bl. a. om barnfamiljernas bostadsbehov. Familjebereidningen, som nyligen avlämnat förslag rörande den sociala hemhjälpen, utreder frågor rörande barntillsynen och andra serviceåtgärder för barnfamiljer. Nämnas kan vidare familjestödets samband med beskattningen och de utredningar därom, som pågår inom allmänna skattebereidningen.

Av stor betydelse ur familjepolitisk synpunkt är också en förbättrad studiehjälp. Förslag härom är ämnat att föreläggas vårriksdagen. Bland andra frågor av familjepolitisk betydelse som kommer att behandlas vid årets riksdag kan framhållas förslag om höjning av de allmänna barnbidragen, förslag om höjning och indexreglering av barnpensioner och barntilllägg från folkpensioneringen — dessa förmåner anknytes till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring — och förslag om ett särskilt vårdbidrag för vård i enskilda hem av svårt handikappade barn. Dessa reformer avses skola träda i kraft den 1 juli 1964.

Av den lämnade översikten torde framgå att de socialpolitiska stödåtgärderna till förmån för ofullständiga familjer spänner över många områden såsom kontantförmåner till försörjare och barn, bostaden, barntillsyn och service, åtgärder för att stimulera och underlätta försörjarens deltagande i förvärvsarbete, beskattning m. m.

Det är mot denna bakgrund man bör se socialpolitiska kommitténs betänkande Trygghet för barns underhåll. Kommittén har sett som sin uppgift att inom ramen för en mera allmän bedömning av de ofullständiga

familjernas läge ta upp vissa avgränsade frågor, som inte behandlas i andra sammanhang, huvudsakligen rörande underhåll till barn. Kommittén föreslår ett väsentligt utökat ekonomiskt stöd för de barn som växer upp i ofullständiga familjer. Frånskilda makars och ogifta mödrars barn garanteras generellt ett underhåll motsvarande i dagens penningvärde 1 200 kr. om året. Bidraget skall utgå som bidragsförskott i den mån den underhållsskyldige — vanligen fadern — inte betalar det garanterade beloppet till den som vårdar barnet. För utomäktenskapliga barn utan känd fader slopas den nuvarande begränsningen, att förskott i sådant fall utgår först sedan barnet fyllt tre år.

Förslaget beräknas omfatta omkring 117 000 barn. Som jämförelse kan nämnas att omkring 80 000 av dessa barn nu har bidragsförskott. Ett genomförande av förslaget beräknas öka det allmännas kostnader med omkring 45 milj. kr.

Nettokostnaderna för bidragsförskotten skall enligt förslaget liksom hittills bestridas till tre fjärdedelar av staten och till en fjärdedel av kommunerna.

Kommittén föreslår att den nya lagstiftningen genomföres den 1 juli 1964.

Tanken på ett särskilt ekonomiskt stöd från det allmänna till barn, vilka har en försörjare som försummar eller inte förmår att fullgöra sina förpliktelser, är gammal men det dröjde till 1937 innan åtgärder vidtogs av statsmakterna. Det skedde i lagen samma år om förskottering av underhållsbidrag till barn. Lagen ersattes 1943 av en ny lag, som ännu gäller men som ändrats flera gånger. Lagstiftningens ursprungliga innebörd var att det allmänna ställde sig som garant intill en viss nivå för det underhållsbidrag, som barnet tillförsäkrats genom dom eller avtal. Samtidigt inträdde samhället i barnets rätt till underhållsbidrag gentemot den underhållsskyldige. Bidragsförskottets maximibelopp har höjts i olika etapper och är nu 996 kr. om året. Lagstiftningens ursprungliga karaktär dominerar alljämt även om vissa modifieringar skett. Sålunda infördes 1957 genom en särskild lag de s. k. utfyllnadsbidragen. Bestämmelserna härom innebär att vissa kategorier barn, beträffande vilka underhållsbidrag å belopp understigande 720 kr. om året fastställts före den 1 april 1957, äger att av allmänna medel erhålla vad som brister i nämnda belopp. Utfyllnadsbidragen tillkom i syfte att till en skälig miniminivå höja vissa äldre, till mycket låga belopp fastställda underhållsbidrag. Vidare har genom lagändring 1960 utomäktenskapliga barn utan känd fader, för vilka dom eller avtal om underhållsbidrag alltså inte föreligger, fått möjlighet att efter fyllda tre år erhålla bidragsförskott med 996 kr. per år.

Vid sin bedömning av behovet av en reform av bidragsförskottslagstiftningen har socialpolitiska kommittén funnit att den nuvarande utformningen av systemet med bidragsförskott, kompletterade med utfyllnadsbidrag, inte är tillfredsställande. Kommittén pekar på

en rad svagheter och brister och anser att man inte kan försvara den nuvarande åtskillnaden i det allmännas stöd till å ena sidan barn, vilkas fader eller moder avlidit, och å andra sidan barn, som har båda föräldrarna i livet ehuru den ene inte vill eller inte förmår bidra till försörjningen. Jag är ense med kommittén om att det med nutida betraktelsesätt framstår som i hög grad otillfredsställande att det allmännas skydd skall variera såsom nu är fallet och stundom helt utebli, och jag anser det angeläget att en ändring kommer till stånd.

Reformkraven hänför sig inte blott till de materiella reglernas innehåll utan omfattar också bidragsförskottsverksamhetens administration, vilken nu enligt vad allmänt omvittnas är tungrodd och arbetskrävande. I görlig mån bör också beaktas önskemålen om en harmonisering av bidragsförskottslagstiftningen i de nordiska länderna.

När det gäller utformningen av det allmännas ekonomiska stöd diskuterar kommittén två alternativ. Det ena innebär i korthet att man i civilrättslig ordning föreskriver att underhållsbidrag alltid skall utgå med visst minsta belopp. Det skulle sedan tillkomma det allmänna att genom bidragsförskott trygga barnets tillgång till bidraget. Kommittén har på anförda skäl funnit att tanken på ett garanterat minimiunderhåll inte bör förverkligas i denna form.

Det andra alternativet, vilket kommittén förordar, innebär att frågan löses inom ramen för en i grunden omdanad bidragsförskottslagstiftning. Det allmännas stöd utformas därvid som ett enhetligt bidrag, vilket i princip utgår med samma belopp till samtliga bidragsberättigade barn. I detta system frigöres rätten till bidragsförskott från anknytningen till det i det individuella fallet fastställda underhållsbidraget och göres i princip oberoende såväl av den underhållsskyldiges betalningsförmåga som av underhållsbidragets storlek. Bidragsförskottet blir därigenom såsom kommittén framhåller ett grundskydd för barnets försörjning av liknande karaktär som barnpensionen från folkpensioneringen. Avlider den underhållsskyldige, ersättes bidragsförskottet av barnpension, och för båda förmånerna gäller i tillämpliga delar likartade regler. Resultatet blir ett generellt och samordnat skydd till samtliga barn i ofullständiga familjer, oberoende av vad som är anledningen till att barnets underhåll från den ene av föräldrarna uteblir. För barnets vårdnadshavare liksom för barnet självt måste det te sig rimligt att den kompensation som det allmänna ger för den uteblivna prestationen från den ene av föräldrarna är densamma, vare sig fadern eller modern avlidit eller inte kan eller inte vill fullgöra sin försörjningsskyldighet. Med denna utgångspunkt är det naturligt att utformningen av bidragsförskottet i den nya lagen bör i stort anknyta till barnpensionen. I likhet med remissorganen ansluter jag mig till kommitténs principiella utformning av det allmännas ekonomiska stöd.

Såsom kommittén framhåller kan det förordade systemet vara förenat med risk för missbruk i det att vårdnadshavaren — kanske i samförstånd

med den underhållsskyldige — underlåter att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt eller att få bidraget höjt, när det allmänna ändock garanterar att underhåll av viss storlek utgår. Betänkligheter av denna art har rests mot de nuvarande utfyllnadsbidragen. Erinringarna kan inte helt avvisas men de får ej heller tillmätas alltför stor betydelse. Jag återkommer till dessa problem i det följande i samband med att jag tar ställning till den närmare preciseringen av den bidragsförskottsberättigade personkretsen.

Vid en lösning enligt de nu angivna riktlinjerna försvinner i viss mån förmånens karaktär av förskott på ett individuellt avpassat underhållsbidrag, och det allmännas stöd får mera formen av ett normerat underhåll. Den som är bidragsskyldig befrias emellertid inte därigenom från sina förpliktelser. Liksom hittills skall nämligen gälla, att en barnavårdsnämnd, som utgivit bidragsförskott, inträder på vederbörande kommuns vägnar i barnets rätt till underhållsbidrag gentemot den bidragsskyldige. I förhållandet mellan samhället och den bidragsskyldige får förmånen därför alltjämt karaktär av ett förskott. Jag biträder alltså förslaget, att benämningen bidragsförskott bör bibehållas och att den nya lagen kallas lag om bidragsförskott.

Klart är dock att förutsättningar för återkrav gentemot underhållsskyldig kommer att saknas i många fall, eftersom förskott för ett betydande antal barn kommer att utgå utan att det föreligger dom eller avtal om utgivande av motsvarande underhållsbidrag. Situationen blir i denna del i princip densamma som nu föreligger beträffande utfyllnadsbidragen och förskotten till utomäktenskapliga barn utan känd fader, där kostnaden helt stannar på det allmänna. Detta kommer i fortsättningen att inträffa i ett avsevärt större antal fall samtidigt som kostnaderna per barn blir större. Det allmännas ekonomiska engagemang i bidragsförskottsverksamheten blir sålunda mera omfattande men det bör påpekas att samhällets ökade insatser i särskild grad kommer de i ekonomiskt avseende sämst ställda barnen till godo.

En grundläggande fråga gäller bestämmandet av personkretsen, dvs. vilka barn som bör vara berättigade till bidragsförskott. De av socialpolitiska kommittén föreslagna reglerna i den nya bidragsförskottslagen skiljer sig i flera avseenden från motsvarande regler i den gällande lagen. Den främsta anledningen till detta är, som torde ha framgått av det föregående, att i det nya systemet rätten till bidragsförskott frigöres från anknytningen till det i det enskilda fallet fastställda underhållsbidraget. Det är därför inte möjligt att såsom nu regelmässigt är fallet låta rätten till bidragsförskott bero av sådana faktiska förhållanden som att barnets fader eller moder enligt rättens beslut eller på grund av avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utge underhållsbidrag till barnet. Med den nämnda utgångspunkten att bidragsförskott skall kunna

utgå även när underhållsbidrag inte blivit fastställt eller bidraget bestämts till lägre belopp än bidragsförskottets normalbelopp — i den senare delen kommer det nya förskottet att överta det nuvarande utfyllnadsbidragets funktion — kan man vidare inte såsom villkor för rätt till förskott upprätthålla det nuvarande kravet, att den underhållsskyldige underlåter att betala förfallet belopp. Det sagda innebär att den bidragsberättigade kretsen kommer att avsevärt vidgas. Kommittén har utformat sitt förslag så, att bidragsförskott skall utgå dels till barn i fall då underhållsskyldighet, som åvilar barnets fader eller moder, skall fullgöras genom utgivande av underhållsbidrag, dels till barn utom äktenskap, då faderskapet ej fastställts. Avgörande för rätt till förskott är enligt kommitténs tankegång att barnets fader eller moder är principiellt skyldig att utge underhållsbidrag enligt de familjerättsliga reglerna och inte att ett bidrag blivit fastställt i det enskilda fallet. Rätten knytes sålunda som nämnts inte till visst bidragsdokument såsom rättens beslut eller avtal. En annan sak är, att det allmännas krav på ersättning från underhållsskyldig för utgivna bidragsförskott måste grundas på en exekutionstitel, som kan användas för införsel eller utmätning.

Från angivna huvudprincip göres enligt kommittéförslaget — utöver vissa specialfall till vilka jag strax återkommer — det undantaget att bidragsförskott inte utgår, om det finns grundad anledning antaga att den underhållsskyldige i rätt tid betalar underhållsbidrag som inte understiger vad som eljest skulle utgå i bidragsförskott. I sådant fall föreligger uppenbarligen inte något behov av stöd från det allmännas sida.

Att samhället på nyss angivet sätt garanterar barnen ett underhåll av viss storlek skulle kunna leda till en minskning i vårdnadshavarens benägenhet att utverka underhållsbidrag eller största möjliga bidrag av den andre av föräldrarna. Verkan härav skulle kunna bli att det allmänna åsamkades kostnader utan en häremot svarande återbetalningsskyldighet för den underhållsskyldige. Sådana konsekvenser av den nya lagstiftningen bör undvikas. Kommittén anför i denna fråga att man torde få förutsätta att domstolarnas avgöranden av frågor om underhållsbidrag sker på grundval av föräldrabalkens bestämmelser utan hänsyn till de bidrag som utgår från samhällets sida. Några risker av nyss angivet slag torde därför enligt kommitténs mening inte föreligga i de fall där betalningsförmågan prövas av domstol. Ej heller anser kommittén, att man behöver hysa farhågor för de fall, då underhållsskyldighet till barn utom äktenskap fastställs i avtal, eftersom här krävs godkännande av barnavårdsman eller av barnavårdsnämnden och det finns möjligheter att centralt ge råd och anvisningar för nämndernas och barnavårdsmännens handlande i dessa angelägenheter.

Kommittén anser dock att i lag bör skapas garantier för att underhållsbidrag blir fastställt respektive att låga underhållsbidrag höjs, när den underhållsskyldiges förhållanden ger möjlighet härtill. Från regeln om barnets rätt till bidragsförskott göres därför det undantaget att bidragsförskott

ej skall utgå, om den som har vårdnaden om barnet underlåter att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt. Dessutom föreslås, att bidragsförskott ej utgår med högre belopp än underhållsbidraget, om den som har vårdnaden om barnet underlåter att vidta eller medverka till åtgärder för att få skäligt underhållsbidrag fastställt. Kommittén har också föreslagit sådan ändring i föräldrabalken att barnavårdsnämnd, som utger bidragsförskott, beredes möjlighet att föra talan vid domstol om utgivande av underhållsbidrag eller om höjning av sådant bidrag. Kommittén utgår från att detta stadgande blir av särskild betydelse i de fall barnavårdsman inte är förordnad.

Vad socialpolitiska kommittén föreslagit har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissorgan. På några håll har dock kritiska synpunkter framförts. Sålunda har mot lagförslagets huvudstadgande rörande rätt till bidragsförskott erinrats att det inte med önskvärd tydlighet klargör, vilka förutsättningar som skall vara uppfyllda för att förskott skall kunna utgå. Det påpekas också att tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna kan leda till egendomliga konsekvenser i vissa situationer, varjämte de kan ge upphov till avtal som sätter den underhållsskyldiges återbetalningsskyldighet ur spel.

För egen del är jag överens med kommittén i dess grundläggande uppfattning rörande kretsen av de bidragsförskottsberättigade och ansluter mig därför till den tankegång som ligger bakom förslaget. I den av kommittén utarbetade lagtexten har bestämmelsen om de förskottsberättigade utformats så — jag bortser här från utomäktenskapliga barn utan känd fader — att bidragsförskott utgår, om underhållsskyldighet, som åvilar barnets fader eller moder, skall fullgöras genom utgivande av underhållsbidrag till barnet. I syfte att vinna större klarhet rörande regelns innebörd förordar jag att den utformas så att bidragsförskott utgår i fall då vårdnaden om barnet tillkommer endast en av föräldrarna eller barnet icke står under föräldrarnas vårdnad. En så formulerad regel täcker även det fall att fadern till barn utom äktenskap är okänd.

I likhet med kommittén är jag medveten om att en generell regel om bidragsförskott till skilsmässobarn och barn utom äktenskap måste kombineras med bestämmelser för att hindra att bidragsförskott utgår i vissa situationer eller för att möjliggöra för samhället att göra sin återkravs rätt gällande. Den underhållsskyldighet gentemot barn, vilken enligt lag åvilar fader eller moder som ej har vårdnaden om barnet, skulle eljest kunna övervältras på det allmänna även om den underhållsskyldige har förmåga att fullgöra sin underhållsplikt. Kommittén har ansett att några risker för sådan övervältring inte föreligger i fall, då underhållsskyldigheten prövas av domstol eller, beträffande barn utom äktenskap, fastställs i avtal, som godkänns av barnavårdsnämnd eller barnavårdsman.

Emellertid är att märka att domstolen i mål om underhåll till barn ej kan

gå utöver den ram som uppdragits genom yrkandena i målet. Vidare må framhållas att underhållsskyldigheten mot barn särskilt i skilsmässofallen kan regleras avtalsvägen på annat sätt än genom penningbidrag. I samband med bodelning kan exempelvis den make som erhåller vårdnaden om barnen tillskiftas egendom, som tillgodoser även barnens behov av ett tillfredsställande underhåll, ehuru löpande penningbidrag inte utgår. Det förekommer också att frågan om underhåll till barn och den make som har vårdnaden om dem löses så, att maken erhåller ett relativt stort underhållsbidrag medan bidrag till barnen bestämmes till ett lågt belopp eller inte alls utgår, utan att barnets behov av en tillbörlig försörjning därigenom äventyras. Makar kan dessutom som lagberedningen framhåller fördela vårdnad och underhållsbörda så att vardera får vårdnaden om ett eller flera barn och svarar för underhåll åt det eller de barn som står under hans vårdnad utan bidragsskyldighet för den andre maken.

Mot bakgrunden av det sagda är det uppenbart att frågan om bidragsförskottens förhållande till den familjerättsliga underhållsskyldigheten innefattar en rad problem. Å ena sidan måste beaktas bidragsförskottslagstiftningens sociala syfte och å andra sidan hänsyn tagas till samhällets intresse att den enskildes underhållsskyldighet så långt möjligt fullgöres. Kommittén har såsom nämnts föreslagit en föreskrift i bidragsförskottslagen av innebörd att förskott ej må utgå, om den som har vårdnaden om barnet underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt. Häremot har jag intet att erinra. Jag återkommer strax till frågan, huruvida regeln bör kompletteras. Här vill jag endast anmärka, att det givetvis inte bör komma i fråga att vägra bidragsförskott, om inte underlåtenheten kan läggas vårdnadshavaren till last och inte heller om vederbörliga åtgärder i angivet hänseende blir vidtagna utan vårdnadshavarens medverkan.

Mot kommitténs förslag om en ändring i föräldrabalken i syfte att bereda barnavårdsnämnd möjlighet att föra talan om underhållsbidrag i de fall nämnden utger bidragsförskott har lagberedningen och överståthållarämbetet invänt att förslaget inte skapar ökade möjligheter att åstadkomma ändring i vad som med bindande verkan för barnet blivit bestämt om underhållsbidrag. Lagberedningen framhåller även, att — utom vårdnadshavare och förmyndare — barnavårdsman är behörig att föra talan i mål om underhåll och att det synes varken behövt eller lämpligt att införa ytterligare en legal företrädare.

Även om skäl talar för kommittéförslaget, är jag tveksam om det bör genomföras i detta sammanhang. Det är nämligen svårt att överblicka vilka konsekvenser den föreslagna regeln i olika avseenden skulle föra med sig och det är troligt att den skulle få en begränsad verkan, såvida man inte samtidigt ingriper i föräldrabalkens materiella stadganden om föräldrars underhållsskyldighet mot barn. Att i förevarande sammanhang

ompröva dessa regler torde inte vara möjligt. Problemet aktualiserar hela frågan om samspelet mellan de familjerättsliga reglerna rörande underhåll och det allmännas garanti för barnens försörjning i form av bidragsförskott. Här uppställer sig åtskilliga spörsmål av bl. a. civilrättslig och processrättslig natur. Frågan bör övervägas i ett större sammanhang. Jag anser därför att den av kommittén föreslagna ändringen i föräldrabalken inte nu bör genomföras.

Med detta ställningstagande återstår att se om inte tills vidare andra åtgärder bör övervägas för att hindra att bidragsförskottsinstitutet utnyttjas på ett sätt som inte är avsett och som kan verka stötande. Eftersätter en underhållspliktig make icke i någon mån sin underhållsskyldighet, ehuru han inte enligt dom eller avtal utger löpande penningbidrag till barnet utan sörjer för dess underhåll på annat sätt, som för barnet kan vara lika förmanligt eller förmånligare än det penningbidrag som kunnat avtalas eller utdömas, synes anledning inte finnas att utge bidragsförskott. Jag förordar att i bidragsförskottslagen intages en regel av innebörd att bidragsförskott inte utgår, om den underhållsskyldige uppenbarligen sörjt eller sörjer för att barnet erhåller ett underhåll, motsvarande vad som skolat utgå i bidragsförskott, i annan form än genom utgivande av fastställt underhållsbidrag till barnet. Med stöd av denna bestämmelse bör barnavårdsnämnderna kunna vägra bidragsförskott bl. a. i fall då underhållsskyldighet avtalsvägen reglerats på sätt jag i det föregående givit exempel på. Den nu föreslagna inskränkningen i rätten till bidragsförskott kan komma att vålla vissa svårigheter vid den praktiska tillämpningen. Sådana olägenheter torde man dock inte kunna undgå, om man skall hindra missbruk av lagstiftningen.

För att bidragsförskott skall kunna utgå till barn utom äktenskap, beträffande vilket faderskapet ej fastställts, krävs nu, att barnet fyllt tre år. Detta villkor bör, såsom kommittén föreslagit, slopas och ifrågavarande barn helt likställas med andra barn beträffande rätten till förskott.

I likhet med kommittén anser jag att bidragsförskott bör kunna vägras, om barnets vårdnadshavare underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få faderskap och underhållsbidrag fastställt. Liksom tidigare vill jag här framhålla att det bör krävas att underlåtenheten kan läggas vederbörande till last. Jag vill vidare understryka kommitténs uttalande att barnavårdsnämndernas verksamhet i första hand bör inriktas på att få fram sådan utredning att faderskapet kan fastställas.

När det gäller barn utom äktenskap, för vilka faderskapet ej fastställts, har kommittén föreslagit ytterligare en regel i syfte att förhindra att rätten till bidragsförskott missbrukas. Sålunda skall enligt kommitténs förslag bidragsförskott inte utgå om modern mottager bidrag till barnets underhåll av någon som kan vara barnets fader. Bestämmelsen synes kunna undvaras med hänsyn till att situationen i sådana fall torde vara den att vårdnads-

havaren underlåter att medverka till att faderskapet fastställs och den regel jag nyss redogjort för alltså är tillämplig.

Vad härefter angår de allmänna förutsättningar i övrigt, som bör gälla för rätt till bidragsförskott, ansluter jag mig till kommitténs av remissorganen tillstyrkta förslag att det nuvarande kravet att barnet skall vara svensk medborgare bibehålles med en viss jämkning.

Barn födda inom äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man erhåller enligt vår medborgarskapslagstiftning svenskt medborgarskap, endast om fadern är statslös eller om barnet inte förvärvar faderns medborgarskap vid födseln. En ytterligare förutsättning är att barnet är fött i Sverige. Om modern efter skilsmässa fått vårdnaden om ett barn som enligt dessa regler saknar svenskt medborgarskap och önskar att barnet skall bli svensk medborgare, har hon att göra särskild ansökan därom. Det kan ibland ta relativt lång tid innan en sådan ansökan kan slutligen behandlas. Jag vill främst med tanke på dessa fall föreslå att bidragsförskott skall kunna utgå även om barnet inte är svensk medborgare, under förutsättning att vårdnadshavaren har svenskt medborgarskap och är bosatt i riket.

Enligt den gällande bidragsförskottslagen äger Kungl. Maj:t träffa överenskommelse med främmande stat i fråga om tillämpning av lagen å dess undersåtar ävensom förordna att barn, som inte någonstades äger medborgarskap eller, ehuru det äger medborgarskap, är politisk flykting, skall äga samma rätt till bidragsförskott som svenskt barn. Jag förordar att ett motsvarande bemyndigande upptages i den nya lagen.

I detta sammanhang vill jag framhålla att konventionen den 15 september 1955 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om social trygghet innebär att barn, som är medborgare i annat nordiskt land, är berättigade till bidragsförskott enligt samma villkor som gäller för svenska medborgare.

En förutsättning för rätt till bidragsförskott bör vidare vara, att barnet är bosatt i riket. Nu gäller att barnet skall stadigvarande vistas i Sverige. Den föreslagna bestämmelsen anknyter bättre än den nuvarande till folkbokföringens regler och överensstämmen också med vad som gäller enligt lagen om allmänna barnbidrag. Beträffande tolkningen av bosättningsbegreppet uttalade föredragande departementschefen vid tillkomsten av sistnämnda lag, att man borde följa samma praxis som vid tillämpningen av folkbokföringsförordningen. I princip torde härigenom, fortsatte han, barnbidrag komma att utgå endast för här kyrkobokförda barn. Han uttalade vidare, att personer som på grund av utlandsvistelse i rikets tjänst var kyrkobokförda i Storkyrkoförsamlingen borde anses såsom bosatta i Sverige.

Svårigheter vid tolkningen av bosättningsbegreppet uppkommer, då barnet under viss kortare eller längre tid vistas utomlands. Socialpolitiska kommittén har här föreslagit att bosättningsbegreppet tolkas så att — om ej särskilda skäl föranleder till annat — bosättningen skall anses ha upphört om

utlandsvistelsen sträcker sig över längre tid än fyra månader. De fall som föreligger i rättspraxis rörande tillämpningen av folkbokföringsförordningens bosättningsbegrepp i detta avseende är få och inte av den art att de ger något entydigt besked om den betydelse som tillmätts längden av en utlandsvistelse. Att endast lita till tolkningen av folkbokföringsförordningen torde inte vara länkbart för barnavårdsnämnderna i deras praktiska arbete. Någon form av schablonisering måste tillgripas. När det gäller de allmänna barnbidragen tillämpas, liksom inom sjukförsäkringen, en huvudregel om att en utlandsvistelse, som understiger ett år, inte medför att bosättningen anses ha upphört. Jag vill för enhetlighetens skull förorda, att samma huvudregel får gälla även i fråga om bidragsförskotten. Utrymme för undantag från denna huvudregel bör givetvis finnas. Det synes lämpligt att socialstyrelsen utfärdar närmare anvisningar till barnavårdsnämnderna i denna fråga.

Det torde vara naturligt att bidragsförskott i förhållande till viss underhållsskyldig ej utgår till barn, som bor tillsammans med denne. I sådana fall torde man få förutsätta, att vederbörande fullgör sin underhållsskyldighet genom att försörja barnet i hemmet. Nu kräves för rätt till förskott dessutom att barnets föräldrar ej sammanbor. Denna omständighet bör i enlighet med kommitténs åsikt inte i och för sig utgöra hinder för att förskott utgår. Är barn till sammanboende föräldrar exempelvis fosterbarn enligt 46 § barnavårdslagen eller vårdas det eljest — annat än tillfälligt — annorstädes än hos föräldrarna, bör det ha rätt till bidragsförskott, om villkoren härför i övrigt är uppfyllda. Jag ansluter mig till kommittéförslaget.

Barnpension enligt lagen om allmän försäkring och livränta från yrkeskadeförsäkringen utgår ej för barn utom äktenskap, om den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utge visst belopp en gång för alla. Kommittén framhåller önskvärdheten av att likformiga regler gäller i detta avseende och föreslår att det angivna undantagsstadgandet införes även i den nya lagen om bidragsförskott. Samtidigt förordar kommittén, att nuvarande möjlighet att fullgöra underhållsskyldighet mot barn utom äktenskap genom engångsbelopp snarast upptages till prövning.

Remissorganen har i allmänhet anslutit sig till kommittéförslaget, men i några remissyttranden ifrågasättes om inte bidragsförskott efter en skälighetsprövning skulle kunna utgå i fall då underhållsskyldigheten avlösts genom engångsbelopp. Tidigare (prop. 1957: 139) har jag uttalat, att det vore tacknämligt, om man kunde uppnå, att underhållsbidrag av typen engångsbidrag nedbringades eller avskaffades. Utvecklingen torde gå i den riktningen att underhållsskyldigheten i allt mindre utsträckning avlöses genom engångsbelopp. Det bör undvikas att genom ett införande av rätt till bidragsförskott eventuellt stimulera till ett ökat bruk av systemet med engångsbelopp. Jag ansluter mig till kommittéförslaget.

Kommittén förordar att bidragsförskott skall utgå längst t. o. m. den månad under vilken barnet fyller 16 år. Detta innebär en justering, jämfört med nu gällande bestämmelser, enligt vilka förskott icke utgår för längre tid än t. o. m. dagen före den då 16 års ålder uppnås. Härigenom nås överensstämmelse med motsvarande regler för rätt till barnförmåner från folkpensioneringen. Kommittén har diskuterat frågan om höjning av åldersgränsen för rätt till bidragsförskott från 16 till 18 år men funnit att denna fråga ej bör bedömas isolerad utan ses i samband med åldersgränserna för övriga sociala förmåner, såsom allmänt barnbidrag samt barnpension och barntillägg från folkpensioneringen. Kommittén erinrar i detta sammanhang om den promemoria rörande åldersregler inom skatte- och socialpolitiken som publicerats i studiehjälpsutredningens betänkande om studiehjälp. Under remissbehandlingen har röster höjts för en åldersgräns vid 18 år.

Enligt min mening är det angeläget att man i görlig mån samordnar bidragsförskottet med andra sociala förmåner. Såsom framgått av det föregående har det varit en riktighet vid utformandet av den nya lagen om bidragsförskott att man inte fjärrnar folkpensioneringens barnpension och bidragsförskott från varandra genom olikheter i reglerna som inte är betingade av skillnader i förmånernas natur. Det är ingalunda givet, att bidragsförskott bör utgå för ett barn, som efter grundskolan går ut i förvärvsarbete. Fortsätter barnet sin utbildning, träder reglerna om studiehjälp i tillämpning. Jag ansluter mig till kommitténs förslag att inte isolerat för bidragsförskottet vidta någon ändring av den hittillsvarande 16-årsgränsen.

Såsom kommittén förordat bör bidragsförskott kunna utgå retroaktivt för lika lång tid som pension, dvs. högst tre månader före ansökningsmånaden.

Jag finner det naturligt och riktigt att *b i d r a g s f ö r s k o t t e t s s t o r l e k* avpassas efter barnpensionens. Bidragsförskottets belopp bör alltså anknyta till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring och i princip utgöra 25 procent av basbeloppet. Föreligger rätt till bidragsförskott i förhållande till både fadern och modern, bör förskottet utgöra 17,5 procent av basbeloppet för vardera eller tillhopa 35 procent. Åtnjuter barnet barnpension från folkpensioneringen — 25 procent av basbeloppet — bör bidragsförskottet utgöra 10 procent.

Med nuvarande basbelopp 4 800 kr. kommer bidragsförskott alltså att utgå med 1 200 kr. för barn och år. Om förskott utgår i förhållande till båda föräldrarna blir beloppet tillhopa 1 680 kr., och om barnet åtnjuter barnpension blir bidragsförskottet 480 kr. Den nu förordade förmånsnivån överstiger avsevärt vad som utgår enligt gällande lag — beloppet torde f. n. uppgå till i genomsnitt knappt 850 kr. och är i åtskilliga fall avsevärt lägre — och dessutom vinnes den fördelen att förskottet automatiskt följer ändringarna i penningvärdet.

Kommittén föreslår att bidragsförskottsbeloppen enligt de angivna reglerna modifieras i två fall. Om den underhållsskyldige i vederbörlig ordning

utger fastställt underhållsbidrag, som är lägre än normalbeloppet, exempelvis 75 kr. i månaden, bör förskott utgå med ett belopp motsvarande skillnaden mellan förskottets normalbelopp och underhållsbidraget. I princip kommer bidragsförskottet i förevarande fall att fullgöra samma funktion som de nuvarande utfyllnadsbidragen. Jag har ingen erinran mot kommitténs förslag. Vidare bör gälla att bidragsförskott ej utgår med högre belopp än underhållsbidraget, om den som har vårdnaden om barnet underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidraget höjt.

Samspelet mellan bidragsförskottet å ena sidan samt barnpensionen och barntillägget å andra sidan aktualiserar vissa ändringar i lagen om allmän försäkring. Socialpolitiska kommittén behandlar tre olika situationer. Den ena avser kombinationen bidragsförskott och barnpension. Enligt nu gällande bestämmelser kan bidragsförskott inte utgå till barn som är berättigat till barnpension. Detta undantagsstadgande har ej medtagits i förslaget till ny lag om bidragsförskott. Med hänsyn härtill föreslår kommittén ett slopande av den nu gällande särregeln i 8 kap. 6 § lagen om allmän försäkring rörande storleken av barnpension efter modern till utom-äktenskapligt barn beträffande vilket faderskapet ej fastställts. Detta innebär att barnpension i sådant fall kommer att utgå enligt samma regler som gäller för övriga moderlösa barn eller med 25 procent av basbeloppet. Därtill kommer bidragsförskott med 10 procent, varigenom de sammanlagda förmånerna liksom hittills blir 35 procent av basbeloppet.

En annan av kommittén behandlad situation avser det fall att rätt samtidigt föreligger till barnpension och barntillägg. Kommittén föreslår att det gällande stadgandet i 9 kap. 1 § första stycket lagen om allmän försäkring att barntillägg ej utgår för barn som är berättigat till barnpension slopas, varjämte föreslås att barntillägg i dylikt fall skall utgöra 10 procent av basbeloppet. Då barnpensionen utgör 25 procent, blir de sammanlagda förmånerna 35 procent av basbeloppet.

Kommitténs ifrågavarande förslag har inte mött någon erinran hos remissorganen och jag tillstyrker att de genomföres.

Ett ytterligare samordningsproblem uppkommer, om rätt samtidigt föreligger till bidragsförskott och barntillägg. Barnets moder kan exempelvis åtnjuta förtidspension för egen del och barntillägg för barnet med 25 procent av basbeloppet, varjämte barnet kan vara berättigat till bidragsförskott. Enligt kommitténs mening synes det i sådant fall lämpligast, att bidragsförskott utgår med 25 procent och barntillägg med 10 procent av basbeloppet. Tillhoppa skulle således förmånerna också i denna situation bli 35 procent av basbeloppet. Mot denna princip för samordningen har riksförsäkringsverket anmärkt, att pensionsförmånen barntillägg bör utgå utan hänsyn till bidragsförskottet. Reduktionen bör enligt verkets mening i stället göras på bidragsförskottssidan.

Bidragsförskott och barntillägg kan enligt nuvarande regler utgå vid sidan

av varandra utan reduktion av någondera förmånen. Jag har inte blivit övertygad om behovet att nu införa en särskild samordningsbestämmelse. Hitillsvarande ordning bör alltså bibehållas.

Bidragsförskottsverksamhetens administration har alltsedan verksamhetens tillkomst handhåfts av kommunernas barnavårdsnämnder. I likhet med socialpolitiska kommittén hyser jag den uppfattningen att någon ändring härvidlag inte bör vidtagas.

Som framgår av kommitténs betänkande är administrationen f. n. tungrodd och arbetskrävande. Det är därför angeläget att i görlig mån söka åstadkomma förenklingar till gagn såväl för barnavårdsorganen som för allmänheten. Den viktigaste orsaken till arbetsbelastningen torde vara det s. k. omsökningsförfarandet. Förskott beviljas regelmässigt längst till utgången av det statliga budgetår som löper vid tiden för förskottets beviljande. Under juni månad prövas dock ansökningar om förskott för påföljande budgetår. För fortsatt bidragsförskott fordras alltså ny ansökan och nytt nämndbeslut. Arbetsanhopningen är särskilt stor vissa månader under första halvåret. Jag vill erinra om att antalet ansökningar om förskott under vart och ett av de senaste åren uppgått till omkring 75 000. Av dessa har den ojämförligt största delen avsett ansökan om fortsatt bidragsförskott. Som motiv för omsökningsproceduren har stundom framhållits att den är av värde som kontroll över att bidragsförskott inte utgår till barn, som inte är berättigade till förskott. Som ett led i efterkontrollverksamheten är dock, såsom kommittén framhåller, omsökningsförfarandet otillräckligt och alltför arbetskrävande. Jag ansluter mig därför till kommitténs av samtliga remissorgan tillstyrkta förslag att omsökningsförfarandet slopas. Enligt den nya lagen bör bidragsförskott utgå tills vidare så länge förutsättningar för bidragsförskott alltjämt föreligger. Förskotten blir härigenom en fortlöpande stödform, som även i fråga om ansöknings- och beslutsförfarandet får stora likheter med barnpensionen.

I syfte att tillgodose möjligheterna att vid ändrade förhållanden ompröva rätten till förskott upptages i lagförslaget föreskrifter om anmälningsskyldighet och om skyldighet att återbetala utgivet förskott vid underlåten anmälan. Vidare föreslås att barnavårdsnämnderna skall ha rätt och skyldighet att ompröva rätten till förskott. Kommittén har anfört vissa synpunkter beträffande barnavårdsnämndernas efterkontrollverksamhet och dessa föranleder ingen erinran från min sida. Det torde få ankomma på socialstyrelsen att som tillsynsmyndighet utfärda anvisningar till nämndernas ledning.

Bidragsförskott utbetalas f. n. i allmänhet månadsvis i förskott. Kommittén har diskuterat huruvida man med den norska lagstiftningen som förebild bör övergå till ett system med utbetalningar i efterskott men inte funnit skäl förorda någon ändring i den nuvarande ordningen. Jag är av samma uppfattning.

Enligt gällande lag är den bidragspliktige, för vars underhållsbidrag bi-

dragsförskott utgives, skyldig att till barnavårdsnämnden betala så stor del av underhållsbidraget som svarar mot förskottet. Denna regel skall enligt kommittéförslaget, vilket jag biträder, alltså gälla. Den bidragsskyldige blir sålunda, sedan dragsförskott beviljats, skyldig att till barnavårdsnämnden, som utger förskott, erlägga underhållsbidraget allt eftersom detta förfaller till betalning. Fullgöres ej betalningsskyldigheten frivilligt, åligger det barnavårdsnämnden att utan dröjsmål vidtaga erforderliga åtgärder för bidragets indrivande. Ur det allmännas synpunkt är det av stor vikt att å t e r k r a v s v e r k s a m h e t e n bedrivs effektivt. I likhet med kommittén anser jag det riktigt, att denna verksamhet koncentreras till barnavårdsnämnderna och att barnavårdsmännen så långt möjligt befrias från detta arbete.

I detta sammanhang vill jag behandla fördelningen mellan barnavårdsnämnd och bidragsberättigad av medel som inflyter till nämnden från den bidragsskyldige. Gällande bidragsförskottslag saknar bestämmelser om hur fördelningen skall ske.

I praxis torde förfaras så att, om både barnavårdsnämnd och bidragsberättigad har fordran på oguldna belopp, vad som inflyter fördelas mellan dem båda i proportion till respektive fordringars storlek. Belopp, som uttages genom införsel, hänföres alltid i första hand till den löpande månadens underhållsbidrag. Samma regel torde tillämpas vid frivillig inbetalning från den underhållsskyldige, såframt inte denne uttryckligen angivit, att erlagt belopp avser annan tid.

Mot det nuvarande systemet anmärker kommittén, att det inte på ett tillfredsställande sätt tillgodoser barnets rätt vid fördelningen av de inflyttna beloppen. Systemet förorsakar vidare barnavårdsnämnderna invecklade och tidsödande räkneoperationer, i synnerhet när det gäller att fördela inflyttna medel mellan äldre fordringar.

I enlighet med vad kommittén föreslagit bör barnavårdsnämnden äga att av belopp som inflyter under en månad med företrädesrätt behålla så mycket som motsvarar det på månaden belöpande dragsförskottet, dock inte mera än det fastställda underhållsbidraget för månaden. Överskjutande belopp bör fördelas så att barnets fordran på oguldna underhållsbidrag får företräde framför det allmännas fordran för utgivna dragsförskott. Sistnämnda bestämmelse avses skola tillämpas även i fråga om fordringar avseende tid före lagens ikraftträdande.

Till frågan hur det överskjutande beloppet skall avräknas på olika äldre fordringar i barnets respektive samhällets hand anser kommittén, att man inte i detta sammanhang bör ta ställning. Kommittén rekommenderar att barnavårdsnämnderna följer hittillsvarande praxis. Jag ansluter mig till kommitténs uppfattning.

Enligt gällande dragsförskottslag äger länsstyrelsen, när särskilda skäl föranleder därtill, på framställning av barnavårdsnämnden eller av den un-

derhållsskyldige besluta, att återkravsrätten skall eftergivnas. Kommittén föreslår att stadgandet överföres till den nya lagen men förordar samtidigt en mindre restriktiv tillämpning av stadgandet. Jag finner detta välbetänkt och ansluter mig till uppfattningen att möjligheterna till eftergift bör komma till praktisk användning i större utsträckning än som hittills varit fallet. Kommittén nämner som exempel fall då en underhållsskyldig varit förhindrad att fullgöra sin skyldighet att utge underhållsbidrag på grund av långvarig sjukdom, vistelse på vårdanstalt för alkoholmissbrukare, fångvårdsanstalt eller liknande. Har bidragsförskott utgått, kan krav på återbetalning uppkomma så snart den underhållsskyldige börjar erhålla förvärvsinkomst, oavsett om han såsom ej sällan är händelsen befinner sig i en rehabiliteringsperiod. För att undvika att hans möjligheter till anpassning till förvärvslivet och samhället försvåras eller förhindras genom indrivningsåtgärder, bör eftergift av återkrav kunna komma i fråga. I de fall bidragsförskott beviljats utomäktenskapligt barn utan känd fader förordar kommittén en modifiering av nuvarande praxis, så att förskottet återkräves i större omfattning, därest faderskapet sedermera blir fastställt. Jag har ingenting att invända mot kommitténs uttalanden.

När det gäller bidragsförskottens finansiering vill jag först erinra om att nettoutgifterna för bidragsförskotten, dvs. totalkostnaderna efter avdrag av vad som betalats av de underhållsskyldiga, bestrides till tre fjärdedelar av statsverket och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd utgivit förskottet. Kostnadsfördelningsreglerna har varit desamma alltsedan bidragsförskottslagstiftningens tillkomst 1937.

Socialpolitiska kommittén anser att frågan om bidragsförskottens finansiering inte bör bedömas isolerad från övriga frågor om fördelningen av kostnader mellan stat och kommun och förordar att det nuvarande finansieringssystemet inte nu rubbas. Kommittéförslaget har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I några remissyttranden uttalas dock att staten i princip bör svara för bidragsförskottskostnaderna.

Jag är ense med kommittén om att man inte i nuvarande läge bör ta definitiv ställning till kostnadsfördelningsproblemet och förordar att nuvarande regler bibehålls tills vidare. I detta sammanhang vill jag framhålla, att bidragsförskottsreformen medför ökade kostnader för det allmänna, vilka till större delen drabbar staten. Nämnas bör också att reformen torde innebära att kommunernas kostnader för socialhjälp begränsas med hänsyn till de ökade möjligheterna att erhålla bidragsförskott.

Ansökan om gottgörelse av statsverket för utgivna bidragsförskott göres av barnavårdsnämnderna hos länsstyrelsen. Ansökan avseende nämndens kostnader för förskott, som belöper på visst budgetår, skall enligt nuvarande bestämmelser göras före utgången av därnäst följande budgetår. I vissa fall kan dock ansökan upptagas till prövning, även om den göres senare. Kommittén konstaterar, att det vid sidan av omsök-

ningsförfarandet är statsbidragsansökningarna och kontrollen därav, som gör bidragsförskottsverksamheten till den tungrodda och arbetskrävande apparat den nu är. En reform av systemet för redovisning och kontroll är enligt kommitténs uppfattning påkallad så att arbetsbelastningen minskar hos såväl barnavårdsnämnderna som länsstyrelserna. Därigenom skulle möjliggöras att länsstyrelserna snabbare än vad nu är fallet skulle kunna bevilja gottgörelse och utanordna beviljat belopp.

Enligt kommitténs mening bör kontrollverksamheten kunna inskränkas i betydande mån och den erforderliga tillsynen med fördel kunna inriktas på sådan verksamhet som är av rådgivande och vägledande karaktär. Den närmare utformningen av förfarandet vid barnavårdsnämndernas ansökan om statsbidrag samt länsstyrelsernas kontrollverksamhet bör regleras i administrativ ordning. Enligt kommitténs åsikt bör bestämmelserna i lagen ändras i så måtto att ansökan skall avse kalenderår och göras före utgången av juni månad påföljande år. Vad kommittén förordat har mött instämmanden i remissyttrandena. Jag ansluter mig till kommitténs förslag.

Det torde inte vara möjligt att på grundval av tillgängligt material göra mera exakta beräkningar av *k o s t n a d e r n a* för reformen. Med utgångspunkt från de antaganden kommittén gjort bör bruttokostnaden för bidragsförskott under ett år kunna uppskattas till i runt tal 115 milj. kr. När det gäller att bedöma storleken av det allmännas nettokostnad har man att härifrån dra av det belopp som kan antagas inflyta från de bidragspliktiga. Detta belopp utgjorde under år 1961 omkring 25 milj. kr. Hur stor återbetalningen kommer att bli de närmaste åren kan inte närmare beräknas. Såsom kommittén antagit bör summan av återbetalda belopp kunna beräknas till något högre belopp, förslagsvis 30 milj. kr. Nettokostnaden skulle sålunda stanna vid omkring 85 milj. kr., vilket innebär en ökning med omkring 45 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Av nettokostnaderna skall enligt de tidigare förordade fördelningsreglerna staten svara för 64 milj. kr. och kommunerna för 21 milj. kr. Statens kostnader har för innevarande budgetår beräknats till 31 milj. kr. Ökningen av statens andel i kostnaderna utgör alltså 33 milj. kr. Motsvarande kostnadsökning för kommunerna beräknas till omkring 11 milj. kr.

Med hänvisning till att statens andel utbetalas till kommunerna i efterskott uttalar kommittén att de ökade kostnaderna för bidragsförskotten inte eller endast i ringa mån kommer att påverka statens utgifter för budgetåret 1964/65. Kommittén torde därvid ha utgått från att ansökningar om gottgörelse för bidragsförskott som utgivits under andra halvåret 1964 inte annat än i undantagsfall kommer att föranleda utbetalning av gottgörelse före den 1 juli 1965. Jag ansluter mig till denna bedömning.»

Lagrådet

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 8 kap. 6 § och 9 kap. 1 § lagen om allmän försäkring har föredragits inför lagrådet, som lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

I förevarande proposition framlägges förslag till ny lag om bidragsförskott. Lagstiftningen, som grundas på ett av socialpolitiska kommittén framlagt betänkande, skall ersätta nu gällande lag om bidragsförskott och lag om utfyllnad av vissa underhållsbidrag. Förslaget innebär bl. a. att frånskilda makars och ogifta mödrars barn, oberoende av om underhållsbidrag fastställs och utan begränsning till det fastställda bidragets storlek, garanteras ett generellt underhåll — bidragsförskott — som i princip motsvarar 25 procent av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Bidragsförskott skall alltså med nuvarande basbelopp utgå med 1 200 kronor om året.

Enligt propositionens förslag skall bidragsförskott utgå till och med den månad, varunder barnet fyllt sexton år. Denna å l d e r s g r ä n s kritiserar i motionerna I: 726 och II: 889. Med hänvisning bl. a. till lagstiftning i andra nordiska länder och till den förlängda skolplikten begär motionärerna sådana ändringar, att bidragsförskott kan utgå till 18 års ålder.

Föredragande statsrådet framhåller i frågan om vilken åldersgräns som bör väljas angelägenheten av att bidragsförskott samordnas med andra sociala förmåner. Det är ingalunda givet, anför föredraganden, att bidragsförskott bör utgå för ett barn, som efter grundskolan går ut i förvärvsarbete. Fortsätter barnet sin utbildning, träder reglerna om studiehjälp i tillämpning. Föredraganden anser, liksom socialpolitiska kommittén, att man inte isolerat för bidragsförskotten bör vidtaga någon ändring av den hittillsvarande 16-årsgränsen.

Även om vissa omständigheter talar för motionärernas förslag, finner utskottet, att de skäl föredraganden anfört mot att höja åldersgränsen för bidragsförskotten är bärande. Utskottet biträder således propositionen i denna del.

Enligt hittills gällande regler skall ansökan om bidragsförskott förnyas varje år. Detta o m s ö k n i n g s f ö r f a r a n d e föreslås i propositionen slopat i syfte att förenkla administrationen av bidragsförskotten. I motionerna I: 727 och II: 888 framföres farhågor för att en sådan förenkling, såvitt gäller utomäktenskapliga barn, kommer att minska barnavårdsnämndernas möjligheter att få faderskap fastställt. Motionärerna föreslår att bi-

dragsförskott skall sökas på nytt varje år tills barnet fyllt tre år i de fall faderskapet till barn utom äktenskap ej dessförinnan blivit fastställt.

Det av motionärerna föreslagna systemet skulle enligt utskottets mening motverka strävandena att förenkla bidragsförskottens administrering. Med hänsyn härtill och då det synes tveksamt om den föreslagna ordningen skulle i nämnvärd grad öka barnavårdsnämndernas kontrollmöjligheter, anser sig utskottet böra avstyrka motionerna.

I 8 § förslaget till lag om bidragsförskott stadgas att barn, som på statens bekostnad under hel månad åtnjuter vård på anstalt eller eljest kost och bostad, ej erhåller bidragsförskott. I förslagets 9 § föreskrives beträffande barn, som i annat fall än i föregående paragraf sägs under hel månad åtnjuter vård på anstalt eller eljest på allmän bekostnad, att barnet tillkommande bidragsförskott, i den mån Konungen så förordnar, skall uppbäras av den som driver anstalten eller av det kommunala organ som svarar för vårdkostnaden. Bestämmelserna har utformats efter mönster av stadgandena om barntillägg i lagen om allmän försäkring. Utskottet förutsätter att de föreslagna bestämmelserna kommer att ges samma innebörd och tillämpning som motsvarande regler i lagen om allmän försäkring.

Reglerna om fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för bidragsförskotten återfinnes i förslagets 20 §. Någon ändring i nu gällande fördelningsregler föreslås inte. Således skall enligt propositionen utgift för bidragsförskott, i den mån ersättning inte kunnat uttagas av den underhållsskyldige, bestridas till tre fjärdedelar av statsverket och till en fjärdedel av vederbörande kommun.

I motionen II: 885 hemställes om en översyn av fördelningsreglerna i syfte att minska kommunernas andel i kostnaderna. Motionärerna framhåller, att den nya lagstiftningen medför betydande kostnadsökningar och att den redan tidigare påkallade översynen därför nu är än mera angelägen. Liknande synpunkter framföres i motionerna I: 726 och II: 889. Motionärerna yrkar sådan ändring i det framlagda lagförslaget, att kostnaderna för bidragsförskotten helt stannar å statsverket.

I motionerna I: 723 och II: 883 pekas på de betydande administrationskostnader som är en följd av det nuvarande och i propositionen föreslagna systemet, där statens och kommunernas andelar beräknas på nettokostnaderna för bidragsförskotten, d. v. s. på kostnaderna efter avdrag för vad som influtit från de underhållsskyldiga. Sålunda nödgas kommunerna lämna ingående redogörelser för vidtagna indrivningsåtgärder, vilka redogörelser granskas av länsstyrelserna. Denna omgång medför dessutom ofta, anför motionärerna, att utbetalningarna av statsmedel blir avsevärt försenade. Motionärerna föreslår att fördelningen mellan staten och kommunerna i stället skall ske med utgångspunkt från bruttokostnaderna. Om kostnadsandelarna sättes till 55 procent för statsverket och 45 procent för kommunerna kommer man, enligt motionärerna, med detta system och med

det resultat av indrivningsverksamheten som antages i propositionen att nå i huvudsak samma kostnadsfördelning som hittills.

Utskottet finner, liksom motionärerna, att en översyn av reglerna för finansieringen av bidragsförskotten är påkallad. Däremot anser sig utskottet inte nu kunna ta ställning till frågan om hur och i vad mån kostnaderna skall fördelas mellan staten och kommunerna. Den utredning som i detta hänseende erfordras torde få verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg. Det i motionerna I: 723 och II: 883 framförda förslaget, som syftar till förenkling av administrationen, synes icke vara invändningsfritt. De administrativa fördelar som skulle vara att vinna torde emellertid vara så betydande, att förslaget allvarligt bör övervägas. En sådan utredning torde icke behöva sammankopplas med översynen av kostnadsfördelningsreglerna i övrigt.

Enligt utskottets mening är det önskvärt att förslag i ämnet förelägges 1965 års riksdag.

Vad utskottet anfört i denna del synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Biträde enligt lagen om fri rättegång må icke förordnas när partens intressen i målet blir behörigen tillvaratagna genom någon som i tjänsteställning eller eljest lämnar honom bistånd. Härmed torde avses bl. a. de fall då part biträdades av barnavårdsman. I motionen II: 884 göres gällande att denna regel medfört betydande olägenheter för barnavårdsmännen. De ökade krav som genom den nya lagstiftningen om bidragsförskott kommer att ställas på barnavårdsmännen motiverar enligt motionärernas mening att bestämmelserna överses. Motionärerna hemställer att härför erforderliga direktiv måtte lämnas utredningen om rättegångshjälp.

Den av motionärerna kritiserade regeln har enligt utskottets uppfattning inte medfört några avsevärda olägenheter. Således torde juridiskt biträde, där så begäres, i allmänhet förordnas även i sådana fall där part erhåller bistånd av barnavårdsman. Då lagstiftningen om fri rättegång är föremål för översyn inom utredningen om rättegångshjälp synes emellertid motionen kunna överlämnas till denna utredning.

Utöver vad ovan anförts har de i propositionen framlagda förslagen, såvitt de hänvisats till lagutskott, och de av föredraganden i anslutning därtill gjorda uttalandena inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandet i motionerna I: 723 och II: 883,

2) yrkandena i motionerna I: 726 och II: 889 samt

3) yrkandet i motionerna I: 727 och II: 888,

mätte bifalla förevarande proposition, nr 70, såvitt den hänvisats till lagutskott;

B. att riksdagen, med bifall till följande motion, nämligen

- 1) motionen II: 885,
samt i anledning av följande motioner, nämligen
- 2) motionerna I: 723 och II: 883, samt
- 3) motionerna I: 726 och II: 889, såvitt angår finansieringen av bidragsförskotten,
måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om behovet av översyn av kostnadsfördelningsreglerna;
- C. att riksdagen, i anledning av motionen II: 884, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionen överlämnas till utredningen om rättegångshjälp; samt
- D. att sistnämnda motion, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet under C. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Carlqvist, herrar Eric Carlsson, Edström, fru Nilsson, herrar Dahlberg, Magnusson, Per Petersson och Erik Filip Petersson;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe, Rimmerfors, fröken Sandell, fru Eriksson i Ängelholm, herr Björkman, fru Svensson och herr Gomér.